

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Doktori Iskola

A helyi önkormányzathoz való jog alapvető kérdései

című doktori értekezés
tézisei

Varga Ádám

Témavezető:

Dr. Varga Zs. András tanszékvezető egyetemi tanár

Budapest
2020

Tartalomjegyzék

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása.....	3
II. Az elvégzett vizsgálatok rövid leírása, a kutatás és az anyaggyűjtés módszere	6
III. A doktori értekezés új tudományos eredményeinek összefoglalása.....	8
IV. Publikációs jegyzék.....	13

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

A helyi önkormányzatok az államszervezet különleges részei, amit nem csak történelmi beágyazottságuk, de az államon belüli vertikális pozíciójuk is igazol. Egy olyan intézmény, ami szerte Európában több évszázados múltra tekint vissza, mégis teljesen mást tartanak róla az egyes államokban, ezért országról-országra eltér a felépítésük és feladataik. Függenek az állam központi szerveitől, de befolyást is gyakorolnak azokra. Nagy elismertségnek örvendenek, mégis folyamatos téma az átalakításuk. Közel vannak az emberekhez, mégis nehezen ismerhető fel valódi jelentőségük. Az államszervezet legrejtélyesebb képződményei, amelyek attól függően mutatják meg magukat, hogy honnan tekintenek rájuk.

A helyi önkormányzatiság a magyar közjogi rendszerben is igen jelentős szerepet vívott ki magának, az évszázadok során alkotmányos berendezkedésünk egyik bástyájává vált, mára pedig nélkülözhetetlen eleme a jogállami demokráciának.

Vajon miért kell az államnak elismernie a helyi önkormányzatok autonómiáját, önrendelkezését? És mitől válik ez önkormányzáshoz való joggá? Pusztán a történelmi hagyományok vagy valamilyen demokratikus alku miatt, esetleg csak célszerűségi okokból? Mit tartalmaz a helyi önkormányzás eszméje, kik gyakorolják azt és miért?

Értekezésemben a helyi önkormányzatiság alapjait vizsgálom, de nem kifejezetten államszervezeti és nem is igazgatási oldalról. Helyi önkormányzáshoz való jogról írok, de nem alapjogi megközelítésben. Kutatásom középpontjában mindezek helyett az a kérdés szerepel, hogy milyen feltételek teljesülése esetén lehet valódi értelemben vett helyi önkormányzatról beszélni. Vajon miben több a helyi önkormányzás a helyi öngazgatásnál vagy a helyi kormányzásnál? Vannak-e a helyi önkormányzatiság tartalmának olyan összetevői, amelyek hiányában az önkormányzatiság csak formális értelemben létezik?

Tény, hogy a helyi önkormányzatok évtizedek óta szerepelnek a különböző reformok keresztútjében. Ezek okainak, céljainak, ellentmondásainak vizsgálata során azt figyeltem meg, hogy a különböző elképzelések számos esetben akár egymásnak is ellentmondva csak részkérdésekre koncentrálnak, miközben sokszor figyelmen kívül hagyják az önkormányzás általános céljait. A másik megfigyelésem az volt, hogy az általánosságban rendkívül értékes, önkormányzatokkal foglalkozó kutatások sokszor nem adtak megnyugtató válaszokat a miértekkel kapcsolatban. Mindezek miatt fordult figyelmem egyre inkább egyes részkérdésekről az önkormányzatiság lényegét adó elvek vizsgálatára.

Egy kicsit megbolygatva a fogalmakat, számos olyan kérdés merül fel, amelyeknek megválaszolása évszázadok óta izgatják a kutatókat. Olyan kérdések ezek, amelyeket nem lehet pusztán az alkotmányos berendezkedés aktuális trendjei alapján megválaszolni, a társadalmi együttélés alapjaiig kell visszanyúlni a megfejtésekhez.

Az önkormányzatoknak számos típusa ismeretes, amelyek közül csak egyetlen típus alapjainak bemutatása képezi értekezésem tárgyát: ez a területi alapon szerveződő helyi önkormányzat. A feladat így is rendkívül összetett, ezért nem célom sem a helyi önkormányzás, sem az azt megvalósító helyi önkormányzati rendszer teljeskörű bemutatása. Még arra sem vállalkozom, hogy a magyar önkormányzati rendszer részletes ismertetésébe bocsátkozzam. Ehelyett olyan elveket, fejlődési utat és tendenciákat mutatok be, amelyek – céljaim szerint – összességében közelebb visznek a helyi önkormányzás és a helyi önkormányzatok demokratikus államokban és különösen Magyarországon játszott szerepének alaposabb megértéséhez.

Értekezésem keretes szerkezetű, mert céljaim szerint a magyar közjogi hagyományokból indulok ki és az Alaptörvényre tekintettel a magyar rendszerhez is térek vissza, de mégsem kifejezetten a magyar önkormányzati rendszert vizsgálom. A magyar önkormányzatiság hagyományai és az alaptörvényi rendelkezések vizsgálata az önkormányzatiságra vonatkozó általános elveket foglalják keretbe. A disszertáció központi kérdése ugyanis az önkormányzatiságot alakító elvek feltérképezésén keresztül annak vizsgálata, hogy mit takar az önkormányzáshoz való jog. A rendszerváltás után Magyarországon ez a jog került az önkormányzatokat övező figyelem középpontjába, ráadásul kollektív alapjogként tételezése különleges alkotmányjogi megoldásnak számított. Az Alaptörvény megközelítése viszont látszólag gyökeresen eltérő, abból hiányzik az önkormányzáshoz való jog tételezése. A legtöbb kutató részben vagy egészben ebből a változásból vezeti le az önkormányzatiság visszaszorulását, nekem viszont meggyőződésem, hogy az önkormányzáshoz való jog alapjogi megközelítéstől függetlenül mindenképpen jogként értelmezhető, valójában a helyi közösségek helyi közügyekben gyakorolt demokratikus hatalomgyakorlásának eredményeként áll elő. Érvényesülése nem egyszerűen állami érdekek mentén történik, hanem a társadalom természetes felépítésének szükségszerű figyelembevétele.

Álláspontom szerint a helyi önkormányzáshoz való jog tartalmát különböző alapelvek érvényesülése adja. Ezeknek az alapelveknek a feltérképezése érdekében pedig a helyi önkormányzás célját szükséges vizsgálni. Fontos célja a disszertációnak annak vizsgálata is,

hogy az Alaptörvény alapján álló önkormányzati rendszer megfelel-e az általánosan támasztott elvárásoknak.

Összefoglalva, a doktori disszertációm célkitűzése a helyi önkormányzás céljainak feltárásán keresztül a helyi önkormányzáshoz való jog fogalmának és szerepének tisztázása, továbbá mindezek érvényesülésének vizsgálata az Alaptörvény rendszerében. Eredményeimmel támpontot szeretnék nyújtani a jogalkotónak és a jogalkalmazóknak a helyi önkormányzatiságot érintő egyes konkrét problémák megoldásához, a helyi önkormányzás joga által támasztott elvárások talaján álló megoldások sikeresebb érvényesítéséhez.

II. Az elvégzett vizsgálatok rövid leírása, a kutatás és az anyaggyűjtés módszere

A kitűzött célok megvalósítása érdekében értekezésemben felhasználtam a magyar, valamint a nemzetközi irodalomban fellelhető azon forrásokat, amelyek a téma tudományos vizsgálata során relevánsak. A magyar kutatók művein túl különösen is támaszkodtam a német szerzők munkáira, mert a német önkormányzati berendezkedés hasonlósága és a német kutatók jellemző vizsgálati szempontjai nagy segítséget nyújtanak a téma feldolgozásában.

A külföldi szerzők munkáira elsősorban a kutatás megalapozása, valamint az egyes, elvi jelentőséggel bíró területek vizsgálata során támaszkodtam. Nagy figyelmet fordítottam a nézetek ütköztetésére és az egyes országok eltérő megközelítéséből adódó különbségek feltárására, lehetőség szerint a közös nevezők kidomborítására. A vizsgált kérdések alaposabb feltárása érdekében az értekezésben összehasonlító jogi nézőpontot is alkalmaztam.

A téma erős történelmi beágyazottságára tekintettel előszeretettel használtam fel a XIX. században és a XX. század első felében alkotó szerzők jelentős műveit, a magyar korabeli jogtudósok közül különösen is Magyary Zoltán és Erekly István munkásságára támaszkodtam. Nagy figyelmet fordítottam az álláspontok szintetizálására és ezek alapján igyekeztem levonni legfontosabb következtetéseimet.

Jogforrások elemzésére elsősorban a magyar rendszer vizsgálata során támaszkodtam, az Alaptörvény rendelkezéseit a megelőző fejezetekben levont következtetéseken szűrtem keresztül, valamint a szükséges mértékben vállalkoztam a bírósági és alkotmánybírósági gyakorlat elemzésére is.

Megközelítem jogtudományi szempontú, de a helyi önkormányzatok államszervezetben játszott szerepére tekintettel végig szem előtt tartottam a rendszer politikai alapjait is, így szükségszerűen figyelemmel voltam a politikaitudományi művekre is. Ezen felül felhasználtam különböző társtudományok (pl. szociológia) egyes olyan műveit is, amelyek az önkormányzatok működésére és az alapelvek érvényesülésére fókuszáló kutatások eredményeit közlik. A fentieken túl esetenként olyan metajurisztikus álláspontokat is ismertettem, amelyek a vizsgált kérdés teljesebb megértéséhez és a felmerülő kérdések megválaszolásához szükségesek.

Az önkormányzatiság történelmi beágyazottságát kiemelő részt követően a helyi önkormányzás célját vettem vizsgálat alá. Megközelítem alapja, hogy a helyi önkormányzás elsődleges

célja a helyi közügyek széles körének intézése. Ez azonban jogállami keretek között csak demokratikus hatalomgyakorlás útján képzelhető el. Ennélfogva a hatékony feladatellátást középpontba helyező cél mellé társul egy olyan cél is, ami szükségszerűen a demokratikus feladatellátás minőségi elvével egészíti ki és egyúttal határolja is be a rendszer lehetőségeit. Ezek a célok vezetnek el azokhoz az alapelvekhez, amelyek érvényesülése a demokratikus önkormányzás lényegi tartalmát adják. Ezeket az alapelveket külön-külön is vizsgáltam, mivel tartalmuk és szerepük nem nyilvánvaló. Mindezzel az volt a céлом, hogy igazoljam a helyi önkormányzáshoz való jog létezését és feltárjam elvi jelentőségét. Eközben figyelemmel voltam a nemzetközi igazodási pontokra, különös tekintettel az Európa Tanács keretei között született Helyi Önkormányzatok Európai Chartájára. Ezek lenyomatai és egyúttal indikátorai is a helyi önkormányzáshoz való jog érvényesítésének, emiatt szolgáltak vizsgálatomhoz fontos támpontokkal.

Az Alaptörvény alapján álló önkormányzati rendszer vizsgálata során nem vállalkoztam a törvény által kiépült önkormányzati szabályozás elemzésére, ugyanis nem ez volt a céлом. Ez összhangban áll azzal az általános céllal, ami szerint nem konkrét önkormányzati szabályozás feltárására vállalkoztam, hanem annak vizsgálatára, hogy milyen keretek között, milyen elvek mentén lehetséges egyáltalán vizsgálni az egyes problémákat. Konkrét kérdések vizsgálatába ezért a magyar rendszer esetén is csak akkor mentem bele, ha az egyenesen az Alaptörvényből következik. Egyebekben csak arra fordítottam a figyelmem, hogy minek kellene következnie az Alaptörvényből.

III. A doktori értekezés új tudományos eredményeinek összefoglalása

Hipotézisem a kutatás alapján meggyőződéssé vált: a helyi önkormányzás egy olyan történelmileg kialakult, meghatározó jogállami érték, amelynek alapvonásaira érdemes nagyobb figyelmet fordítani. Nem lehet az önkormányzatokat egy-egy elem kiragadásán keresztül teljeskörűen feltérképezni. Csak decentralizált szervként tételezve hiányzik belőle az önszabályozás, kizárólag az autonómiát kiemelve a hatékonyság, míg csak a szubszidiaritás jelentőségét hangsúlyozva a normatív tartalom lenne hiányos. Habár a helyi önkormányzatok szerepének megítélése koronként és országonként változó, de vannak olyan elemek, amelyeknek különböző fokú érvényesülése adja meg azt a finom keveréket, ami az önkormányzatiságot alkotja. A helyi önkormányzatiság tehát álláspontom szerint több elv keverékeként határozható meg.

Arra jutottam, hogy a helyi önkormányzati rendszer felépítésének és feladatainak meghatározása nem merülhet ki egy adott korszak politikai-gazdasági törekvésének érvényesítésében. Meggyőződésem szerint az önkormányzatiság létének elsődleges célja, hogy az önkormányzat a helyi közügyeket saját hatáskörben, saját felelősségére ellássa (enélkül az önkormányzatiság csak egy üres és céltalan keret). Ehhez azonban alkotmányjogi szempontból elengedhetetlen a helyi demokrácia kiteljesítése. Mivel a demokrácia megvalósítása jogállami alapelveként önmagában is cél, így válhat a helyi demokrácia megvalósítása elsődleges alkotmányjogi céllá (amelynek azonban szükségképpen kell párosulnia a hatékonyság követelményével). A két cél egymásra van utalva, ugyanis a helyi közügyeket elsősorban azok intézik, akiket ezzel a helyi közhatalom gyakorlóí felhatalmaztak.

A helyi közhatalom gyakorlásának középpontjában a helyi közösség, illetve annak tagjai állnak. A helyi közösségek saját érdekükben látják el azokat a feladatokat, amelyek különösen őket érintik. Ennek alapja, hogy a település (esetleg egy városon belül egy városrész vagy egy nagyvárosi háztömb) az emberek természetes életkönyezet, egy olyan környezet, ami több egy elvont fogalomnál. Egy körülhatárolható terület, egy olyan hely, ahol az emberek a mindennapi életük jelentős részét töltik. Szükségszerűen vannak közös problémáik, sajátos szükségleteik, olyan helyzetekkel néznek szembe, amelyeket szeretnének maguk megoldani. Ennélfogva vannak olyan közös problémáik, amelyek nem feltétlenül egyeznek a szomszédos település vagy az állami szinten megmutatkozó problémákkal. Ez adja a helyi közügyek lényegét.

A szubszidiaritás elvéből adódóan természetes igény a problémák helyi megoldásának kívánalma. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezek az ügyek egyúttal megszűnnének országos ügyek lenni. A helyi közösségnek arra lehet igénye, hogy saját ügyeinek megoldására kapjon megfelelő mértékű szabadságot, autonómiát. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a települések szuverén hatalommal rendelkeznek, valójában az állam bölcs belátásán kell múlnia a feladatátruházásnak. Ennek útja a decentralizáció, ami viszont a fentiek miatt nem csak egy praktikus közigazgatási szervezőelv, hanem maga is a helyi önkormányzatiság építőeleme. Ha a szubszidiaritás talaján állva az autonómia igénye a decentralizáción keresztül érvényesül, akkor az szükségképpen vezet oda, hogy az állam központi szervei az ide tartozó kérdések tekintetében háttérbe szorulnak és bizonyos értelemben elveszítik lehetőségüket a felmerülő problémák saját hatáskörben való megoldására. Ezt bizonyos szempontból lehet akár vertikális hatalommegosztásnak is nevezni, ami egyfajta korlátozott autonómiaként mutatkozik meg, ami ugyanakkor az állam egysége miatt csak törvény keretei között él.

A valódi hangsúly azon van, hogy legyenek olyan ügyek, amelyeket helyben önállóan és demokratikusan végezhetnek. Álláspontom szerint az a cél, hogy a szubszidiaritás elvét a középpontba helyezve a helyi közösségek olyan feladatokat és annyiban lássanak el, amennyiben azok valóban a helyi szintre tartoznak és saját erejükből (a központi szint segítő jelenléte mellett) megvalósítható. Ezek az önkormányzati feladat- és hatáskörök. A folyamat legfontosabb eszköze az autonómia, melynek építésében fontos szerepet játszik a decentralizáció (ami az állam irányából teremt alapot a többszintű kormányzáshoz) és a szubszidiaritás (ami a helyi közösség oldaláról tart igényt ugyanerre). Az ezek alapján álló önkormányzati hatáskörök szükségképpen eredményezik azt, hogy az önkormányzatok hatalmi ellensúlyt képeznek a központi államhatalommal szemben, az elvek együttes alkalmazása a hatalom vertikális osztódásához vezet. Osztódik a hatalom, de nem szuverén korlátozott szuverént, hanem a demokrácia elvéből fakadóan a szuverén állam saját magát. A folyamat joggá akkor válik, amikor felvetődik annak szükségessége, hogy a fontos hatáskörökkel rendelkező, de a szuverén államhatalommal szemben végső soron mégiscsak kiszolgáltatott helyi önkormányzatot védelmezni szükséges.

Arra a következtetésre jutottam, hogy a hatáskörök védelmének szükségessége a hatalmi ellensúly miatt vetődik fel: elsősorban a végrehajtó hatalommal szemben érvényesül, de a törvényhozó mozgásteret sem korlátlan (akkor sem, ha az autonómia csak törvény keretei között él), mivel alkotmányosan védett hatásköröket nem üresítheti ki. Valójában ezáltal jön létre a helyi önkormányzáshoz való jog.

Mindezek ellenére azt a következtetést is levontam, hogy az önkormányzatok nem államon kívüli szervek (nem kérdőjeleződik meg az állam szupremáciája), nincsenek az állammal szemben gyakorolható jogaik, de elvárhatják hatásköreiknek tiszteletben tartását. Mivel demokratikus államberendezkedés esetén nem lehet az önkormányzatok működését ellentétként meghatározni (azaz nem demokratikus önkormányzat áll szemben abszolutisztikus állammal), ezért az önkormányzatokra nem lehet eleve úgy tekinteni, mint ellensúlyképző hatalmi erőre. Állam és önkormányzatok célja jogi megközelítésben egyaránt a közjó szolgálata. Hatalmi ellensúlyá is emiatt válnak: ha van a központi akarattól elkülönülő helyi közérdek, akkor az szükségképpen korlátozza a központi államhatalom mozgásterét. Ha veszélyben van az autonómia, akkor ez különösen felerősödhet, de ettől még nem lehet kifejezett politikai cél. Nem mindegy tehát a cél-eszköz viszony: az önkormányzatok nem a központi államhatalom ellensúlyozása miatt működnek (ellenben az évszázadokkal ezelőtti felfogással), hanem csak annyiban lesz ilyen szerepük, amennyiben figyelembe kell venni a helyiek érdekét.

Számos szempontból az önkormányzat a hatalomgyakorlás passzív oldalán van, azaz alárendelt helyzetben helyezkedik el az államszervezetten belül. Álláspontom szerint annak kell megteremteni a jogi eszköztárát, hogy az erősebb hatalommal rendelkező központi szervek saját politikai vagy szakmai preferenciákat az eltérő politikai/szakmai meggyőződéssel rendelkező helyi közösségek akaratával szemben ne érvényesíthessék. Erre szolgál az önkormányzati jogvédelem, amelynek tekintetében annak van jelentősége, hogy a jogrendszer tartalmazzon olyan szabályokat, amelyek a hatáskörök védelmét biztosítják és legyen olyan szerv (Alkotmánybíróság vagy más, hatásköri bíraskodást ellátó szerv) amely ennek érvényt is szerez. Ez elengedhetetlen az önkormányzati autonómia védelméhez.

Kutatásom során arra a következtetésre jutottam, hogy a helyi önkormányzathoz való jog elnevezésétől függetlenül nem alapjogként él, hanem egyfajta korlátozott államhatalomként, melynek keretében a helyi közösségek igényt tarthatnak arra, hogy az őket érintő ügyekben az állami szuverenitás tiszteletben tartása mellett maguk dönthessenek. Valójában tehát államszervezési kérdés, amit nem magasztosan megfogalmazni, hanem a mindennapokban gyakorolni szükséges. Csak akkor kezd el valóban 'jogként' viselkedni, ha a magasabb szintű államhatalom valami miatt nem tartja tiszteletben az önkormányzatok hatásköreit, cselekvési szabadságát.

Mivel nem alapjog, így nem feltétlenül érdemes alapjogi értelemben vett alanyt és kötelezettet keresni. Egyetértek azokkal a szerzőkkel, akik szerint tényleges alapjoga a helyi lakosoknak

arra van, hogy megválasszák a helyi képviselői szerveket vagy adott esetben közvetlenül maguk hozhassanak döntéseket. Bátran állítható, hogy demokratikus berendezkedésű államban az önkormányzás joga nyilvánvalóan a népet illeti, de attól függően, hogy ezt közvetve vagy közvetlenül gyakorolja, lehet a jog forrásaként (ilyenkor az alany a választott testület) vagy annak alanyaként is tekinteni. Ezzel kapcsolatban nem tartom túlzásnak megkockáztatni, hogy bizonyos értelemben maga az önkormányzás is a népszuverenitás talaján áll, mivel a szuverén nép által megválasztott népképviselői szerv bizonyos közügyek gyakorlását rábízta a szuverén nép egyes részei (bizonyos helyben élő külföldiekkel kiegészülve) által választott helyi szervekre.

Az általános kérdések mellett vizsgáltam az Alaptörvény alapján álló helyi önkormányzati rendszert is és arra jutottam, hogy az Alaptörvény egy eléggé sokféleképpen értelmezhető önkormányzati rendszert állít fel, ami lehetőséget ad a rendkívül szerteágazó tudományos álláspontok megfogalmazására. Talán az önkormányzatiságról való nagyon megosztott vélekedés az oka, hogy igencsak eltérő és egymásnak ellentmondó következtetéseket vonnak le kutatók ugyanazon szabályok létéből (vagy éppen hiányából). A másik ok, hogy sokan abból indulnak ki, ami hiányzik az Alaptörvényből a korábbi Alkotmányhoz képest, ahelyett, amit tartalmaz. Álláspontom szerint azonban a rendszer nagyon is koherens. Az Alaptörvény nem a régi Alkotmány módosítása, emiatt nem lehet egy az egyben összevetni a tartalmukat, ráadásul csak a legszükségesebb szabályokat tartalmazza.

Nem kétséges, hogy sok szerző az önkormányzati változásokat egyenesen az Alaptörvényből eredezteti. Habár magam is számos területen az önkormányzatiság visszaszorítását látom (éppen ezért kezdtem el a téma alapjaival foglalkozni), a rendszer alapját adó alaptörvényi szinten az ilyen jellegű megállapításokat nem tartom teljesen meggyőzőnek. Kétségtelen, hogy az Alaptörvény számos újítást eszközölt, de ez nem feltétlenül jelent visszalépést, inkább az látszik, hogy az Alaptörvény a hangsúlyt a helyi közhatalom gyakorlására és a tényleges működésre helyezte át. A magam részéről azonban úgy vélem, hogy általánosságban ennél sokkal radikálisabb változások nem következnek az Alaptörvényből. Fenntartja a decentralizált önkormányzati rendszert, biztosít olyan alapvető hatásköröket, amelyek az autonómia érvényesüléséhez szükségesek, továbbá korlátozza a központi állami szervek beavatkozási lehetőségét az önkormányzati ügyek vonatkozásában. Ugyan hiányzik belőle a kollektív alapjogként tételezés, de ez nem feltétlenül jelent visszalépést, ha a hatáskörök védelme megvalósul. A tényleges visszalépés lehetőségét álláspontom szerint az autonómia kereteit feszegető különleges rendelkezések (hitelfelvétel hozzájáruláshoz kötése, rendeletpótlás,

kötelező társulás) vetik fel. Tagadhatatlan, hogy ezek a speciális szabályok feszegetik a rendszer koherenciáját. Ezek súlya (minimum elvi értelemben) jelentős, de a fennálló paradigmákat nem írják felül, speciális tartalommal bírnak, tulajdonképpen főszabályt erősítő kivételek. Ennek oka, hogy olyan rendelkezésekről van szó, amelyeket valószínűleg nem kellett volna az Alaptörvényben rögzíteni, ha a rendszer kereteit nem feszítenék szét.

Nem kétséges, hogy az Alaptörvény építhetett volna akár jobban is a rendszerváltás után megszilárdult bírósági és alkotmánybírósági gyakorlatra, de ennek hiánya sem jelent önmagában visszalépést. Kétségtelen, hogy a két évtizedes bírósági gyakorlatot nem hasznosította az Alaptörvény (bár ennek éppen ellentmond, hogy a kollektív alapjog elhagyása egybevége az Alkotmánybíróság korábbi értelmezésével), ami miatt bizonyos, hogy az új szabályozás mentén (különösen nagyon szigorú törvényi szabályozás mellett) akár a korábbtól eltérő jogértelmezés is megszilárdulhasson, ezt azonban aligha lenne helyes önmagában az Alaptörvény számlájára róni. Amit veszélyesnek tartok az önkormányzatok státuszára, azok a különleges rendelkezések, amelyek alig cáfolhatóan azért kerültek be az Alaptörvénybe, mert ennek hiányában bizonyosan alaptörvény-ellenes lennének a hasonló szellemben megfogalmazott törvényi rendelkezések.

Összességében úgy vélem, hogy a disszertáció eredményei nem oldják meg a magyar önkormányzati rendszer tagadhatatlan problémáit, azonban reményeim szerint egy olyan koherens értelmezési keretet adnak, amelynek segítségével a felmerülő problémák egységes elvek szerint vizsgálhatók. Álláspontom szerint az Alaptörvény rendszere – különösen történeti alkotmányunk fényében – megköveteli a helyi közügyek széles körének demokratikus helyi önkormányzatok általi ellátását, valamint az önkormányzati jogok védelmét. Hogy ez a valóságban teljesül-e, az már egy másik kérdés.

IV. Publikációs jegyzék

A) A doktori értekezés témakörében készült publikációk jegyzéke

1. VARGA Ádám – SZABÓ István: A helyi önkormányzás. In: CSINK Lóránt – SCHANDA Balázs – VARGA Zs. András (szerk.): A magyar közjog alapintézményei. Budapest, Pázmány Press, 2020.
2. VARGA Ádám: Mérlegen a rendeletpótlás. *Magyar Jog*, 2018/1.
3. KURUNCZI Gábor – VARGA Ádám: Dilemmák a fővárosi közgyűlés megválasztásával és működésével kapcsolatban. *Iustum Aequum Salutare*, 2017/2.
4. KURUNCZI Gábor – VARGA Ádám: Problems of Regionalisation in Hungary – An Unsuccessful Pilot. In: Grzegorz LIBOR – Dorota NOWALSKA-KAPUSCIK – Robert PYKA (szerk.): *Regionalisation in Europe – State of affairs*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Slaskiego, 2015.
5. VARGA Ádám: Szubszidiaritás – Hangzatos szólam vagy működő elv? In: KOVÁCS Péter (szerk.): *Religio et Constitutio*. Budapest, Pázmány Press, 2014.
6. KURUNCZI Gábor – VARGA Ádám: A Dél-Dunántúl mintarégió – Egy rossz kérdésre adható egyetlen lehetséges válasz? In: GERENCSÉR Balázs Szabolcs (szerk.): *Modellkísérletek a közigazgatás fejlesztésében: Az ún. „pilot projektek” határai elméletben és gyakorlatban*. Budapest, Pázmány Press, 2013.
7. KURUNCZI Gábor – VARGA Ádám: Southern Transdanubian Sample region: The only acceptable solution to an unwise question? In: GERENCSÉR Balázs Szabolcs (ed.): *Pilot projects in Public Administration Management: Summary of a Research at Pázmány Péter Catholic University Faculty of Law and Political Sciences, Vol. 1*. Budapest, PPKE JÁK, 2013.

B) A szerző további publikációi

1. GERENCSÉR Balázs – JAKAB Hajnalka – VARGA Ádám: Az ügyészség szervezete és működése. In: CSINK Lóránt – VARGA Ádám (szerk.): *Bírósági-ügyészségi szervezet és igazgatás*. Budapest, Pázmány Press, 2017.

2. GERENCSÉR Balázs – JAKAB Hajnalka – VARGA Ádám – VARGA Zs. András: Az ügyészség feladatai. In: CSINK Lóránt – VARGA Ádám (szerk.): *Bírósági-ügyészségi szervezet és igazgatás*. Budapest, Pázmány Press, 2017.
3. JAKAB Hajnalka – VARGA Ádám: Alapvetések. In: CSINK Lóránt – VARGA Ádám (szerk.): *Bírósági-ügyészségi szervezet és igazgatás*. Budapest, Pázmány Press, 2017.
4. VARGA Ádám: Az ügyészek és ügyészségi alkalmazottak jogállása. In: CSINK Lóránt – VARGA Ádám (szerk.): *Bírósági-ügyészségi szervezet és igazgatás*. Budapest, Pázmány Press, 2017.
5. RÁTH Olivér – VARGA Ádám: Gondolatok az információs kárpótlás aktuális kérdéseiről. *Pázmány Law Working Papers*, 2015/8.
6. VARGA Ádám: Irányítószámok a közigazgatás szürke zónájában. *Új Magyar Közigazgatás*, 2015/4.
7. VARGA Ádám: Igazságosság kontra igazságosság? – Gondolatok a jogbiztonság, az igazságosság és a tisztességes eljárás kapcsolatáról. *Iustum Aequum Salutare*, 2015/3.
8. VARGA Ádám: Az ügyészi szervezet felépítése, az ügyész feladat- és hatásköre. In: CSINK Lóránt (szerk.): *Alkotmányjog*. Budapest, Novissima, 2014.
9. VARGA Ádám: A magyar állampolgárság keletkezése, megszerzése, megszűnése. In: CSINK Lóránt (szerk.): *Alkotmányjog*. Budapest, Novissima, 2014.
10. VARGA Ádám: A nemzetiségek jogai, a nemzetiségi önkormányzatok. In: CSINK Lóránt (szerk.): *Alkotmányjog*. Budapest, Novissima, 2014.
11. CSINK Lóránt – KURUNCZI Gábor – VARGA Ádám: A jogi szabályozás szerepe a modellkísérletekben. In: GERENCSÉR Balázs Szabolcs (szerk.): *Modellkísérletek a közigazgatás fejlesztésében: Az ún. „pilot projektek” határai elméletben és gyakorlatban*. Budapest, Pázmány Press, 2013.
12. CSINK Lóránt – KURUNCZI Gábor – VARGA Ádám: The role of legislation in pilots. In: GERENCSÉR Balázs Szabolcs (ed.): *Pilot projects in Public Administration Management: Summary of a Research at Pázmány Péter Catholic University Faculty of Law and Political Sciences, Vol. 1*. Budapest, PPKE JÁK, 2013.
13. KURUNCZI Gábor – VARGA Ádám: Gondolatok az új Alaptörvényről, különös tekintettel a Nemzeti hitvallásra. In: VARGA Norbert (szerk.): *Az új Alaptörvény és a jogélet reformja*. Szeged, SZTE ÉJK, 2013.
14. VARGA Ádám: Az ügyész büntetőjogon kívüli tevékenysége az Olasz Köztársaságban. In: VARGA Zs. András – PINTÉR Zsuzsanna (szerk.): *Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenysége*. Budapest, Pázmány Press, 2013.

15. VARGA Ádám: Jogbiztonság a büntető igazságszolgáltatásban. In: VEREBÉLYI Imre (szerk.): *Az állam és jog alapvető értékei a változó világban*. Győr, SZE ÁJDI, 2012.
16. UJHELYI Dávid – VARGA Ádám: Bodó Balázs: A szerzői jog kalózzai – recenzió. *In Media Res*, 2012/1.
17. KURUNCZI Gábor – VARGA Ádám: Identitásválasztás kontra identitásvállalás. In: POGÁCSÁS Anett – SZILÁGYI Pál (szerk.): *TehetségPONT 2011*. Budapest, PPKE JÁK, 2011.